

Policy Brief

Fremtidslaboratorium om oljenæringens fremtid

Per Koch og Lisa Scordato

I dette notatet gir vi en kort oppsummering fra et halvdags Fremtidslaboratorium om olje- og gassnæringens fremtid i Norge. Øvelsen ble gjennomført den 11. oktober 2021 i samarbeid mellom NIFU og Handelshøgskolen BI. Målet var å drøfte fremtidige muligheter og utfordringer for den norske olje- og gassnæringen samt bidra til den norske debatten om energi, omstilling og bærekraft. Dagen etter fremtidsøvelsen arrangerte vi oppfølgingsseminaret *Can Oil Companies go Green? Industrial Experiences and Expert Outlooks*. Seminaret og fremtidsøvelsen ble arrangert på bakgrunn av en studie om europeisk olje- og gassindustri klimaomstilling gjennomført av BI som en del av AFINO, senteret for ansvarlig forskning og innovasjon.

Kort om metoden

Fremtidslaboratoriet ble gjennomført som en gruppeøvelse der deltakerne ble bedt om å utvikle ulike fortellinger om hva fremtiden kan bringe når det gjelder utviklingen av olje- og gassnæringen i en tid med klimakrise, krav om grønn omstilling og kulturelle og politiske skift. Poenget var ikke å forutsi fremtiden, men å bruke ulike scenarier til å utfordre deltakernes vanetenkning og fordommer.

Øvelsen tok utgangspunkt i en bestemt tilnærming for fremtidstenkning utviklet og tatt i bruk av UNESCOs nettverk for «Futures Literacy» eller fremtidskyndighet på norsk. Å være fremtidskyndig betyr å være oppmerksom på at våre valg og handlinger i nåtiden i stor grad er formet av våre antakelser om og forventninger til framtiden.

I praksis bestod øvelsen av tre hovedsesjoner. De påmeldte ble delt inn i to grupper med seks deltakere hver. Gruppedeltakerne ble bedt om å skrive ned sine ideer om 2050 på post-it lapper, i form av sitater, avisoverskrifter, beskrivelser eller metaforer. Alle ble deretter bedt om å presentere ideene sine for gruppen, før gruppelederen limte dem opp på veggen, sortert

etter tema. Forslagene ble diskutert og vurdert. Arbeidet i gruppene ble fasilitert av NIFU.

Under den første sesjonen ble deltakerne bedt om å beskrive *håpene* de hadde for Norge og verden i fremtiden. Hensikten var her å kartlegge de bakenforliggende drømmene til deltakerne. Deretter brukte deltakerne samme metode på å beskrive de *realistiske* forventningene de hadde for Norge i fremtiden.

Merk at deltakerne ikke ble bedt om å utvikle felles scenarier under de to første sesjonene. Det kan man gjøre når man bruker denne metoden, men i her hadde vi for liten tid til en slik øvelse. I stedet bidro deltakerne med momenter fra en rekke ulike visjoner om hva fremtiden kan bringe.

Etter den andre sesjonen presenterte imidlertid fasilitatorene et *mot-scenario* som skulle stimulere til mer radikal nytenking og som krevde at deltakerne forestilte seg selv i den samme verdenen som de andre. Scenariet beskrev året 2050 der Norge hadde lagt ned olje- og gass næringen etter krav fra EU om å stanse all oljeproduksjon før 2040. Poenget her var å få deltakerne å tenke seg muligheter i et Norge der olje- og gassnæringen var borte.

Sentrale budskap fra gruppediskusjonene

Håp

Under håp-sesjonen ble deltakerne eksplisitt bedt om å se bort fra realismen i drømmer, ønsker og håp. Deres «rapporter» fra denne – i deres øyne – ideelle versjonen av 2050, beskrev ofte en verden der dagens utfordringer og kriser var løst.

Mange beskrev en verden der energikrisen er over og der ren energi er gratis. Oljealderen er over og med det er også klimakrisen over. Noen så for seg desentraliserte energisystemer som skaper «velstand og harmoni i verden». Temperaturålene er nådd, skrev flere. Vi har teknologi som henter CO₂ ut av atmosfæren. Som en sa det: «Barnebarna mine lever i en verden uten klimaangst». Ikke desto mindre var det også en som ikke hadde noe imot at et varmere Norge ble verdenskjent vinprodusent.

Andre så for seg en verden uten forurensing og miljøgifter i nærmiljøet og i naturen. Metoder for nedbryting av plast bidrar til rene hav rikt på arter. Ull og bomull har erstattet petroleumsbaserte tekstiler.

Det ser ut til at «oljeindustrien er blitt den nye tobakken», men Norge har klart omstillingen til en ny konkurransedyktig økonomi. Noen mente Equinor har bidratt til omstillingen.

For mange er 2050 en grønn verden, der – for eksempel – «hagebruk dekker 23 % av jordas overflate og de fleste lever i tett kontakt med husdyr.

Frivillig sektor har fått økt betydning, sa noen. Alle får 10\$ dagen til livsopphold.

Kulturen er blitt mindre preget av skam. Usikkerhet og mangfold aksepteres. Kreativitet oppmuntres. Alle norske kommuner har nå erklært seg som synkende kommuner, et tegn på at økonomisk vekst ikke lenger er mål nr. 1 for mange. Demokratiet er sikret, skrev noen: «Vi er alle frie!» Det er mindre ulikhet.

Noen så en verden der utviklingsland er blitt vekstøkonomier. For eksempel er Afrika blitt «et nytt område for økomodernitet».

Flere var opptatt av helse: Det er ingen Alzheimer i 2050. «Kreft var noe mormor hadde.»

Realisme

Realisme-sesjon var ikke bare preget av dystopier og negative forventninger, selv om de mørke visjonene dominerte. Dette speiler nok en generell pessimisme hos mange.

Klimakrisen er ikke over i 2050, skrev noen. Det blir mye *muddling through*: «Vi er endeløst på vei», en holdning som nok reflekterer et inntrykk av handlingslammelse i vår tid. Noen så for seg en oppgradering av temperaturmålet til 2 grader, 3,5 grader eller mer. Krisen skaper økt polarisering globalt, men EU jobber fortsatt med å redde klimaet. (Men det må tilføyes at ikke alle var like optimistiske når det gjelder EUs evne til å berge verden).

Likevel: Noen trodde på rimelige klimaløsninger i 2050. Som en skrev: «Teknologisk gjennombrudd for CSS-teknologi skaper håp om fortsatte gamle vekstparadigmer.» En annen mente vi har klart å erstatte oljen med fornybar energi, men ikke uten økt naturtap. EU vil bli utslippsfritt i 2060, mente en.

Noen mente omstillingen av norsk økonomi vil ta tid og at lite vil skje før 2030. Dette skyldes blant annet regjering(e)s svake vilje til å innføre en ny politikk i Nordsjøen. Likevel: Fall i prisene gjør at investeringene i olje- og gass «blir et tapsprosjekt for den norske stat». Til sist vil produksjonen gå kraftig ned og menneskelige ressurser kan brukes til å skape nye konkurransedyktige næringer. Noen mente også at klimaflyktninger vil bringe det norske samfunnet hardt tiltrengt kompetanse.

En mulig endring i norsk økonomi: Landbruket omfavner produksjon av vin, kaffe, eksotiske grønnsaker og frukt. Dette passer godt sammen med en verden preget av nye matvaner. Det blir mindre kjøtt og ressurskrevende mat.

Noen så for seg en pensjonsalder på 77 år eller mer. Som en sa det: «Jeg inviterer alle til 80-årsdag i våre lokaler i minus åttende etasje i Bjørvika.»

Demokratiet er under press, mente flere, blant annet som følge av et økt press av klimaflyktninger fra

sør. Det er militær opprusting mange steder og konflikter om vann og dyrkbare arealer øker. Mange tror vi vil se stor ulikhet. Som en sa det: «10 % av verdens befolkning forbruker 90 % av ressursene». En så for seg et fascistisk USA som pumper opp mer olje enn noensinne.

Afrikas befolkning passerer 3 milliarder, skrev en: «En av de største utfordringene for en bærekraftig klode, sier FNs generalsekretær Greta Thunberg.»

Kontorlandskapet er dødt i 2050, ifølge en deltaker, noe som de så på som en god ting: «Cocreation-landskap har overtatt!»

Det er uenighet om hvordan barna har det i 2050. Noen mente de fortsatt er urolige for fremtiden, selv om andre har tillit til de greiene som er tatt.

Ellers kan det nevnes at Norge tar over presidentskapet i Den nordiske union fra 2050 og at Extinction Rebellion har passere 1 milliard medlemmer.

Mot-scenarium

Som nevnt var hensikten med de to første sesjonene å få synliggjort deltakernes verdier og for-forestillinger. Slike øvelser bringer sjelden frem radikalt nye ideer, men de hjelper deltakerne til å bli bevisst sin egen forståelse av dagens verden. De hjelper dem også til å identifisere fremtidige utfordringer og muligheter.

De to første sesjonene avslører også en enighet som kan være et tegn på at dominerende forestillinger og narrativer hindrer deltakerne fra å ta usikkerheten i fremtiden på alvor. For-forestillingene kan speile forestillinger og fordommer som låser oss fast i eksisterende paradigmer. Selv om deltakerne ser at de eksisterende systemene er med på å skape og forsterke de utfordringene vi står overfor, kan det være vanskelig for dem å se for seg andre måter å tenke på og andre måter å organisere samfunnet på.

Motscenariet som deltakerne fikk presentert i plenum beskrev et Norge der landet hadde lagt ned olje- og gassnæringen etter krav fra EU om å stanse all oljeproduksjon før 2040. Poenget var ikke at dette motscenariet skulle være realistisk eller ønsket. Poenget var å få frem tanker om et annet Norge, der man hadde i hvert fall prøvd å finne andre veier inn i fremtiden.

Det er mulig at motscenariet ikke var radikalt nok til å få frem helt nye ideer om Norges handlingsrom, men det bidro definitivt til noen interessante ide-myldringer.

Noen så for seg et Norge i nedgang. Regjeringen er nødt til å sette ned en krisekommisjon, grunnet sosial uro og stor arbeidsledighet. «Støttepakken fra 2042 har vært helt avgjørende for LO-sjefen. NHO-sjefen sier seg enig.»

Equinors satsing på havvind kolliderer i møtet med kinesisk konkurranse, påpekte flere. Ingeniørene flykter til Sverige.

Andre så muligheter i overgangen til en fossilfri økonomi. CCS kan bli en viktig eksportartikkel. Den maritime industrien kan få en ny utslippsfri gullalder. Oljeplattformene kan omdannes til bioreaktorer «som benytter flytende sol» (havvind + saltvann + alger for produksjon av hydrokarbon) eller de kan brukes til matproduksjon. Andre så for seg utvinning av mineraler fra havbunnen. «Oljemafiaens død gir revolusjon i norsk miljøpolitisk tenkning».

Som under realisme-sesjonen var det flere som så store muligheter for Norge i skiftet: Gründerboomen tar fart. «Aldri har Norge hatt så mange teknologibaserte vekstbedrifter,» skrev en. «Sjefene for Innovasjon Norge og Forskningsrådet er henrykte.» Det blir økt bruk av fremtidskyndighet. Etterutdannings- og omskoleringstilbudet tidobles på 10 år og vi ser en voldsom dreining over til andre næringer.

Noen så for seg radikal ny bruk av norsk petroleums-basert kompetanse, herunder bruk av norsk rør-, pumpe- og monterings-teknologi til bruk for vannledning i ørkenområder eller til gruvedrift i asteroidebeltet.

Omstilling, kreativitet kommer mer i fokus, mente en: Sang, kunst og kultur, samt skole, utdanning, og forskning.

Noen av deltakerne hadde så liten tro på en oljefri fremtid for Norge at de brøt med motscenariet (noe de strengt tatt ikke kunne). Det sier imidlertid mye om kraften i det eksisterende paradigmet at flere foreslo et norsk brudd med EØS/EU, der Norge fortsetter å eksportere olje og gass, i allianse med land som Russland, Australia og Saudi Arabia.

Det er interessant at så mange kom frem med det vi kan kalle «tradisjonelle» løsninger, gjerne basert på bruk av ny eller forbedret teknologi. Få så for seg store sosiale eller kulturelle endringer. Det kan skyldes at motscenariet, med sitt fokus på utvikling av olje- og gassindustrien, ledet tankene i en slik retning. Det er noe man kan ta med seg i fremtidige fremtidslaboratorier om Norge bortom oljen.

Vedlegg

I gruppene ble deltakerne bedt om å skrive ned sine forestillinger om verden i 2050 på post-it lapper. Teksten kunne formuleres som en overskrift, et sitat, en trend eller en metafor. Disse tekstene er samlet i et separat vedlegg.

[Vedlegget kan lastes ned her.](#)

AFINO er et nettverks- og læringscenter for ansvarlig innovasjon og bedrifters samfunnsansvar i Norge. Senteret ble etablert i 2019 for en fem-års periode og finansieres gjennom Forskningsrådets program «SAMANSVAR - Ansvarlig innovasjon og bedrifters samfunnsansvar».

AFINO består av et nettverk av forskningsinstitusjoner og prosjekter som utforsker hvordan forskning og innovasjon kan utføres på en samfunnsansvarlig måte. Målet er å utvikle kompetanse og nye metoder som sikrer at forskning og innovasjon er ansvarlig, bærekraftig og rettferdig.

En viktig del av senterets arbeid er å etablere nye læringsarenaer på tvers av fagfelt og sektorer. Gjennom å organisere aktiviteter og arrangement for forskere, innovatører og beslutningstakere ønsker AFINO å skape en felles forståelse av hva ansvarlig innovasjon er.

AFINO ledes av universitetene NTNU, BI, UiB og OsloMet hvor NTNU er koordinator (Program for anvendt etikk ved Institutt for filosofi og religionsvitenskap). GenØk, UiS, NIFU og HVL er med som samarbeidspartnere.

NIFU

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in Innovation, Research and Education

NIFU er et uavhengig samfunnsvitenskapelig forskningsinstitutt som tilbyr handlings- og beslutningsorientert forskning til offentlig og privat sektor. Forskningen omfatter hele det kunnskapspolitiske området – fra grunnopplæring, via høyere utdanning til forskning, innovasjon og kompetanseutvikling i arbeidslivet.

NIFU

PB 2815 Tøyen, NO-0608 Oslo
www.nifu.no | post@nifu.no